

KOMMENTARER: EMMA STRÖMBERG

Orpos dimridåer

Regeringen använder forskning som täckmantel för ideologiska val

Ur ett demokratiskt perspektiv är regeringens planerade skattelättnader för framför allt de högsta inkomstklasserna (som finansieras med nedskärningar i offentliga sektorn och mera offentlig låntagning) inte ett problem i sig. Däremot är det ett problem att besluten inte motiveras politiskt, alltså ideologiskt.

Regeringen hänvisar till Finansministeriets beräkning att en sänkning av de högsta marginalskatte-terna betalar sig tillbaka till hundra procent. I tjänstemännens bakgrundstext (promemoria)¹ konstateras ändå att forskningen *inte* ger några entydiga svar. Det finns en faktor av komik här, när tjänstemännen skriver att de beräknat att de positiva dynamiska effekterna är så stora att skattelättnaderna finansierar sig själva, bara för att i nästa stycke konstatera att forskningen visar att återbetalningsgraden, både för de högsta marginalskatte-terna och för samfundsskatte-ten, är väldigt osäker: ”Forskningsresultaten gällande återbetalningsgraden varierar väldigt mycket mellan olika undersökningar”.

Man kan se regeringens narrativ kring de senaste budgetbesluten som ett exempel på en destruktiv cocktail av vad man kunde kalla ”naturvetenskapi-

fieringen” av nationalekonomin i kombination med teknokratiseringen av politiken.

Nationalekonomin domineras idag av matematiska kalkyler. Ändå var Adam Smith, som brukar ses som den klassiska nationalekonomins fader, i grunden en filosof som utvecklade resonemang om till exempel äganderätten och utarbetade just *teorier* om människors beteende. Men i och med den hegemoniska position som naturvetenskaperna innehar idag har naturvetenskapliga metoder blivit en modell också för andra vetenskapsgrenar. Inom nationalekonomin gör man prognoser som om det skulle vara fråga om väderfenomen och sifferexerciserna skänker ett skimmer av neutralitet och apolitiskhet. När olika undersökningar sedan kan ge motsatta resultat är det bara för politikerna att välja den forskning som tjänar deras agenda och gömma sig bakom en hänvisning till neutral forskning.

Om vi blickar bakåt: regeringen Katainens (Saml) sänkning av samfundsskatten (som företag betalar på vinster) med 4,5 procentenheter år 2013 skapade inte så många nya arbetsplatser att det skulle ha kompenserat för skattebortfallet (vilket var motiveringen till skattesänkningen). Det blir alltså en nedåtgående spiral där skattelättnader motiveras med att det skapar tillväxt (och därmed i slutändan mera skatteintäkter), medan resultatet däremot blir minskade skatteintäkter för staten, vilket gör att det

¹ ”Muistio: Hallituksen puoliväliriihen toimenpidekokonaisuuden vaikutuslaskelmista” (30.4), <https://rb.gy/agrh4c>

finns mindre pengar för att finansiera välfärden. Detta i sin tur föranleder nedskärningar och ytterligare skattelättnader med motiveringen att det ska få fart på tillväxten, vilket krävs för att ”vi ska ha råd med välfärden”.

På det här sättet urgröps välfärdsstaten, samtidigt som de politiker som undergräver förutsättningarna för universell välfärd inte talar om det i de termerna, utan på ett orwellskt sätt hävdar att de räddar välfärdsstaten när de nedmonterar den.

Nu står den ideologiska agendan, som varken är att stoppa den offentliga skuldsättningen eller att rädda välfärdsstaten, i öppen dager, men fortsättningsvis finns det ingen öppen ideologisk diskussion kring i vilken riktning olika politiska grupperingar vill föra landet. Det här är ett problem för demokratin. Politik handlar om en kamp mellan olika ideologier och värderingar och i en demokratisk öppen debatt diskuterar man sina olika syner på hurudant samhälle man vill ha.

Till exempel kan man debattera olika syner på rättvisa: är den största orättvisan om en stor del av ens välförtjänta lön går till skatt, eller är höga inkomstklyftor en större orättvisa? Eller så kan man börja i en diskussion om vad statens uppgifter ska bestå i: hurudan hälso- och sjukvård ska staten garantera alla invånare? Ska staten bekosta högre utbildning, eller ska de som vill studera själva få betala? Ska de familjer där båda föräldrarna vill el-

ler måste jobba själva betala för dagvård, eller ska staten stå för merparten av kostnaderna? Ska staten finansiera olika samhällsnyttiga organisationer inom tredje sektorn, eller borde de söka privat finansiering till olika behjärtansvärda projekt?

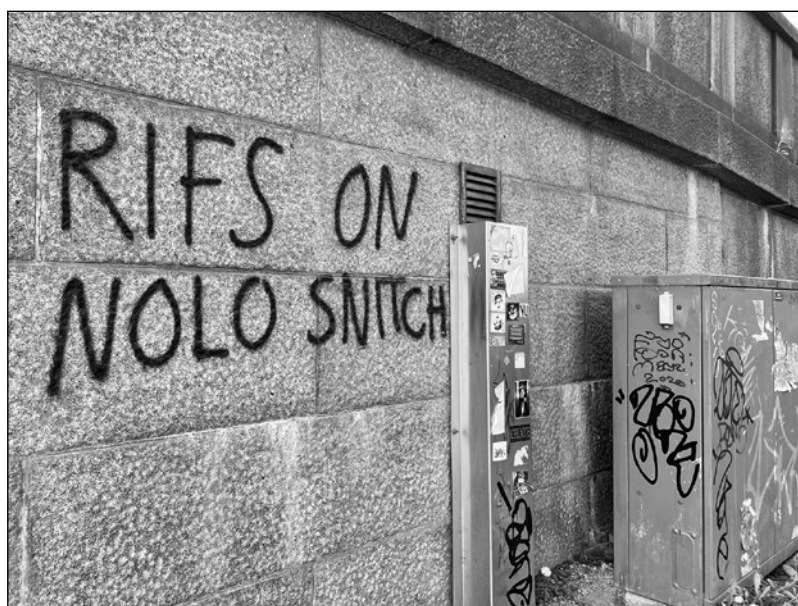
Beroende på vad man anser om statens roll kan man landa i olika åsikter om hur skattesystemet borde se ut. Om staten ska erbjuda ett tätare skyddsnät och finansiera en högre grad av tjänster för medborgare, finns det större intresse för att föra en skattepolitik som täpper till kryphål och snarare breddar än minskar skatteunderlaget. Men om man inte anser att det är viktigt att upprätthålla vissa välfärdstjänster kan skatteminskningar bli en högre prioritet.

Men denna diskussion förs inte i riksdagen. Istället säger statsminister Petteri Orpo att man kan ha både skattelättnader och offentlig välfärd – på sikt (för nu måste man ju skära ner i välfärden för att ha råd med skattelättnaderna).

Det är en öppen fråga i hur stor utsträckning regeringen verkligen tror på sin retorik om att skattesänkningar på sikt kommer att stärka den offentliga ekonomin (och därmed gynna alla i samhället), och i hur stor utsträckning det är dimridåer för att bedriva en intressepolitik som gynnar så få att det inte går att vinna val endast med deras röster.

15.5.2025

Kryptiskt budskap inspanat i Åbo.

Tyge Söderling